

1. C.Rădulescu-Motru, *Rolul educativ al filosofiei*, în C.Rădulescu-Motru, *Filosofia în România veche*, Editura „Ștefan Lupașcu”, Iași, 2008, p.106.
2. C.Rădulescu-Motru, *Gîndirea filosofică. Înțelesul și scopul*, în: C.Rădulescu-Motru, *Filosofia în România veche*, Editura „Ștefan Lupașcu”, Iași, 2008, p.115.
3. C.Rădulescu-Motru, *Învățămintul filosofic în universitățile noastre*, în C.Rădulescu-Motru, *Filosofia în România veche*, Editura „Ștefan Lupașcu”, Iași, 2008, p.90.
4. Ibidem.
5. C.Rădulescu-Motru, *Rolul educativ al filosofiei*, în C.Rădulescu-Motru, *Filosofia în România veche*, Editura „Ștefan Lupașcu”, Iași, 2008, p.93.
6. Ibidem.
7. Ibidem, p.95-111.
8. Ibidem, p.112, p.106.
9. C.Rădulescu-Motru, *Însemnătatea filosofiei pentru formarea spiritului științific*, în: C.Rădulescu-Motru, *Filosofia în România veche*, Editura „Ștefan Lupașcu”, Iași, 2008, p.139.
10. Ibidem, p.140.
11. Ibidem, p.141.

Conflictul dintre generații în perioada de tranziție postcomunistă

Valeriu Capcelea,
 doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar,
 catedra Științe Socio-umane și Asistență Socială,
 Universitatea de Stat „Alec Russo”, m. Bălți,

Problema armonizării relațiilor dintre generații a fost tratată la toate etapele dezvoltării civilizației umane. Încă în antichitate, marele filosof chinez Confucius, scria că în momentele de schimbare socială, în mod inevitabil se pune problema valorii trecutului pentru prezent. În opinia lui, respectul față de părinți și stima față de frații mai mari reprezintă baza omeniei și, din această cauză, „ar fi incorect de a califica respectul din partea fiilor ca ceva secund față de morală, el face o concretizare a moralei. El este însuși morală, examinată în aspectul interacțiunii dintre generații. Tatăl este pentru fiu instanța ultimă și totodată o instanța morală absolută. Respectul fiului („Seao”) către tatăl său și concomitent grija tatălui față de fiul său reprezintă o relație morală primară ce nu se poate dezagrega. Nu există nici un principiu sau împrejurare, nu există absolut nimic

ce ar putea să îndreptățească denunțarea tatălui. Omenia există într-o legătură indisolubilă cu respectul din partea fiului” [4, p. 93].

Însă, în sec. al XX-lea și implicit, în sec. al XXI-lea, interesul pentru problematica generațiilor și a conflictului dintre ele înregistrează cote neatinse anterior. Printre specialiștii care s-au ocupat, în mod deosebit, cu tratarea problemei conflictului dintre generații în a doua jumătate a sec. al XX-lea, pot fi remarcați, sociologul american L. Feuer [a se vedea: 3] și psihanaliticul francez G. Mendel. În viziunea lui L. Feuer, la baza conflictului dintre generații stă concurența eternă între tată și fiu („complexul lui Edip”), care reprezintă o forță motrică mai importantă decât lupta dintre clase, iar în opinia lui G. Mendel, conflictul dintre generații este determinat de faptul, că în societatea contemporană puterea existentă nu este percepută în mod inconștient ca chipul Tatălui – învățătorului, apărătorului, dar seamănă cu chipul Mamei. Începutul matern în societatea contemporană este reprezentat, în opinia lui G. Mendel, de tehnică în fața căreia tineretul se simte neputincios. Prin urmare, manifestările stihinice ale tineretului și a studenților, reprezintă o formă de protest împotriva tehnocrației [5, p. 187].

În literatura de specialitate, se consideră că problema în cauză a apărut și a evoluționat în legătură cu aceea ce a fost numit „criza rațiunii” și, totodată, cu punerea sub semnul întrebării a rolului intelectualității în viața socială care este o promotoare a raționalismului, democratismului, umanismului. Se consideră că acestea au fost principiile vechii generații, care au condus la criza ce a distrus societatea în primul pătrar a sec. al XX-lea. Pe acest fundal, mulți autori, relevă faptul că între generația tânără și cea veche a apărut un gol absolut. În aceste condiții, schimbul de generații este interpretat ca un proces de renunțare integrală la vechiul sistem de norme, valori și principii de acțiune. Astfel, crearea unei societăți noi pretindea la crearea unei noi spiritualități cu norme, valori și principii noi. Toate aceste frământări au fost cauzate de deziluziile unor generații în raport cu aspirațiile neîmplinite și cu o necesitate acută de schimbare și transformare socială, care sunt influențate de stările de spirit generate de transformările profunde generate de cunoașterea umană și practica existenței sociale.

Raportul dintre generații constă în continuitatea dintre ele, în procesul translării reciproce, a însușirii, păstrării și utilizării valorilor materiale și spirituale, a informației sociale și experienței generațiilor precedente și celor existente. Continuitatea în viața socială reprezintă legătura firească dintre trecut, prezent și viitor, care asigură integritatea dezvoltării istorice. Ea exprimă însușirea selectivă și aditivă a ceea ce este necesar pentru funcționarea și dezvoltarea progresivă a generațiilor. Un rol important în procesul continuității generațiilor îl exercită tradițiile, care reprezintă o componentă esențială a conștiinței de sine a unui popor, biografia sa intelectuală, o carte de vizită pentru

intrarea în istorie și deci în viitor. În și prin tradițiile naționale se decantează și se structurează acel fond etnic spiritual al națiunii, constituit din memoria națională, moravuri, obiceiuri, mentalități de psihologie socială, modele și norme de comportament atât de necesare în prezent. Doar în acest caz procesul de socializare poate fi eficient, pentru că el va fi determinat de experiența care se decantează prin intermediul tradițiilor, al metodelor tradiționale de educație a copiilor.

Filosoful spaniol Jose Ortega abordând problema schimbului de generații și a raportului dintre ele a constatat că „schimbările istorice presupun nașterea unui tip de om deosebit în plus sau în minus de cel anterior, cu alte cuvinte, presupun schimbarea generațiilor?” [6, p. 49]. „Pentru ca în lume să se producă o schimbare importantă e necesar să se schimbe tipul de om, tipul bărbatului și, se înțelege, cel al femeii; e necesar să apară mulțimi de făpturi cu o sensibilitate vitală deosebită de cea veche și omogenă în sine. Asta e generația: o varietate umană în sensul riguros conferit conceptului de „varietate” de către naturaliști. Membrii ei vin pe lume înzestrați cu anumite caractere tipice, cu anumite dispoziții și preferințe care le împrumută o fizionomie comună și-i diferențiază totodată de generația anterioară” [6, p. 49]. Prin urmare, Ortega remarcă, încă o dată în plus, necesitatea respectării principiului continuității în dezvoltate, a legăturii dialectice dintre trecut și prezent în viața socială.

Mentalitățile diferite, schimbarea sistemului de valori și lipsa de comunicare sunt cauzele principale care duc dintotdeauna la apariția conflictelor între copii și părinți. Conflictul dintre generații este o constantă a vieții sociale, însă deși pare simplă, la prima vedere, soluția salvatoare este greu de pus în aplicare pe motiv că societatea este dinamică, în permanentă schimbare, iar modelele culturale se transformă. Cei dintr-o anumită generație, formați după un set de norme și valori, care au propriile convingeri legate de viață, riscă să fie mai puțin receptivi la schimbări. Din păcate, mentalitățile nu se schimbă, sau se schimbă foarte și foarte greu, deoarece pe măsură ce trece timpul, oamenii nu își reconfigurează modul de a gândi.

Generațiile care sunt actualmente determinante în existența socială a Republicii Moldova sunt două: una cu o educație din perioada totalitarist-comunistă și alta cu o educație obținută în perioada de democrație, după proclamarea independenței în '1991. Cei care au început procesul educativ înainte de '1991 și l-au finalizat după obținerea independenței statale intră în generația „democratică”. Astfel, există două generații, care au fost educate prin mai multe canale de comunicare, iar această educație a implantat în fiecare persoană anumite norme, valori și principii.

Conflictul dintre generații care se manifestă destul de pregnant în Republica Moldova, este dictat de caracterul instabil al societății moldovenești care se află într-un proces de tranziție fără sfârșit, de pierderea orientărilor identice și morale,

de insuficiența educației din familie și școală și de contrapunerea conștiință a generațiilor de către mass-media. Pe acest fundal, s-a produs fenomenul întreruperii continuității în dezvoltarea socială, care poate fi explicat prin faptul că „generația părinților” a ajuns în situația când moștenirea materială și spirituală care, conform legilor continuității, trebuie să o transmită tinerii generații, practic lipsește, deoarece valorile sociale create în perioada totalitarismului nu pot fi însușite de către tineret din cauza că ele nu sunt utile nici pentru prezent, nici pentru viitor.

Analizând situația care s-a creat în țara noastră în perioada de tranziție, trebuie să constatăm faptul că la noi nu s-a produs un schimb autentic de generații. Marele paradox moldovenesc constă în aceea, că „noua” societate democratică a fost construită de vechea generație, de foști activiști sovietici. În toate domeniile - ideologic, cultural, național, dar și social și economic au fost promovate „standardele” vechiului sistem totalitarist. În această ordine de idei, refuzul generației tinere de a se implica plenar în politică până în '2009 se explică și prin faptul că ea nu s-a regăsit ideologic, cultural, mental în politicile promovate de guvernarea comunistă între '2001-2009.

Prăpastia dintre tinerii din ziua de astăzi și părinții lor este generată, în bună măsură, de faptul că primii nu au cunoscut regimul comunist, nu au cunoscut lipsa libertății de exprimare, de cultură și chiar de bunuri, pe care tinerii de azi le consideră ca obligatorii pentru dezvoltarea lor. Cei care fac parte din tânăra generație înțeleg cu greu faptul că, pe vremea părinților lor, a avea acces la o carieră strălucită era mai degrabă un vis frumos care nu putea fi împlinit fără mari compromisuri de ordin moral. Cei care au simțit pe pielea lor regimul comunist susțin că tinerii nu înțeleg așa cum se cuvine libertatea de care se bucură și nu știu să decanteze binele de rău.

Evenimentele care sau produs la 7 aprilie '2009 au fost cauzate, în mare măsură, de faptul că în Moldova s-a constituit un sistem gerontocratic. Până în toamna anului 2009 în parlament și în guvern dominau oameni formați politic și ideologic în perioada fostului regim totalitarist comunist. Ne raliem opiniei lui V. Darie, care constată că societatea moldovenească s-a împărțit în două grupuri culturale distincte. Pe de o parte - „*homo sovieticus*”, cei care au acceptat valorile și o anumită doză de confort social al „socialismului dezvoltat” și, pe de altă parte - cei care au acceptat modernizarea generată de valorile liberal-democrate europene. Venirea comuniștilor la putere în '2001 a accentuat incompatibilitatea celor două paradigme și a generat o tensiune în societate cu tendințe de transformare în conflicte [a se vedea: 1].

Totodată, în cei douăzeci și doi de ani de independență în Republica Moldova a crescut o nouă generație, care sunt copiii celor ce au luptat în '1989 pentru limbă, alfabet, independență și integritatea teritorială a țării noastre în Transnistria. Conflictul între, pe de o parte, setea de libertate și idealurile

democratice cu care au crescut tinerii basarabeni născuți după '1989 și sistemul neocomunist al lui Voronin s-a transformat într-un conflict (într-un război) între generații. Prin urmare, protestul de la Chișinău din aprilie '2009, care poate fi catalogat ca o revoluție înfăptuită de tineri a avut la bază mai mult decât revendicări politice și reprezintă un conflict autentic între generații. De o parte sau aflat tinerii, care nu au vrut ca alți patru ani din viitorul lor să stea sub semnul totalitarismului, iar de cealaltă parte sau aflat generațiile vechi, acuzate că au votat cu gândul la trecut, deoarece pensionarii au fost și sunt votanții fideli și organizați ai comuniștilor. Tineretul, prin votul de la 5 aprilie '2009, a fost lipsit de orice perspectivă fiind silit să plece la muncă în străinătate, chiar în pofida faptului că și în țară se puteau găsi locuri de muncă bine plătite, însă el abandona plaiul natal pe motiv că nu vedea nici o perspectivă de ordin moral în țara noastră. Astfel, conflictul dintre generații a fost și este alimentat de probleme cu mult mai grave decât posibilitatea de a câștiga bani.

Astfel, în țara noastră s-a produs un conflict autentic între generații, care s-a soldat cu debarcarea comuniștilor de la putere și au fost create condițiile pentru continuarea schimbărilor și transformărilor sociale. Cu concursul și implicația directă a tinerei generații a reapărut speranța ca putem pune capăt întinericului totalitarist și putem continua lupta pentru a obține libertatea și demnitatea națională, care să ne repună în verticalitate și să ne elibereze de complexul stimei și respectului față de „fratele mai mare”. Iată de ce independența patriei la nivelul comunităților etnice și naționale echivalează cu starea de libertate, cu dorul de libertate a omului ca individualitate și ca ființă socială angajat și integrat într-un proces social-istoric progresiv. Mai mult decât atât, independența este o față a libertății, este libertatea ca atribut politic inalienabil al vieții popoarelor, este condiția de existență, de perpetuare și împlinire a acestora.

Este semnificativ, în această ordine de idei, titlul cărții Mariei Paula Erizanu *Aceasta e prima mea revoluție. Furați-mi-o*, care a apărut în 2010 îndată după ce a fost înlăturat de la putere regimul autoritar neocomunist al lui Voronin. Ea reprezintă o lucrare în care sunt relatate în detalii evenimentele din aprilie 2009, văzute cu ochii unei adolescente de 17 ani care nu este indiferentă față de tot ce se întâmplă în țara noastră [a se vedea: 2].

Aceste temeri sunt destul de actuale astăzi, în condițiile când Republica Moldova este o regiune care face parte dintr-o zonă a intereselor geopolitice ale Rusiei, care vrea cu tot dinadinsul să refacă fostul imperiu sovietic și să nu permită semnarea *Acordului de Asociere* a Republicii Moldova și Ucrainei cu Uniunea Europeană. Plus la aceasta, se adaugă și alegerile parlamentare care vor avea loc până la sfârșitul anului 2014, care prin „contribuția” părinților și bunelilor pot schimba vectorul politic al țării, pot să contribuie la revenirea la putere a forțelor retrograde neocomuniste care tind spre integrarea în spațiul eurasiatic rusesc.

Daca vom înlocui în această formulă noțiunea de „conflict” cu o altă noțiune, de „război”, sintagma capătă deja alte nuanțe: „războiul dintre generații.” Noțiunea de „război” ne spune ceva despre intensitatea conflictului, iar noțiunea de „generații” ne ilustrează cât de mare este linia frontului pe motiv că dacă într-un război fizic există numeroase victime, unii morți, alții răniți, în mod asemănător, în războiul dintre generații aceste victime nu pot să lipsească. Trebuie să constatăm faptul, că în cazul în care situația se va schimba brusc și va avea loc întoarcerea la normele, valorile și principiile care au fost proprii lui „*homo sovieticus*”, apoi acest conflict dintre generații poate să se transforme la noi într-un război autentic dintre generații.

Prin urmare, generația părinților, care a trăit pe propria piele experiența „revoluțiilor furate” are o obligație morală și politică față de tinerii care, prin jertfa lor, au salvat în ’2009 țara de întuneric și ne-au redat nouă înșine sentimentul de demnitate umană. Așadar, noi, generația părinților, avem misiunea ca să nu admitem să le fure tinerilor, propria lor revoluție.

Referințe bibliografice

1. Darie, V. *Ciocnirea civilizațiilor*. În: Timpul, 2009, 1 mai.
2. Erizanu, M. P. *Aceasta e prima mea revoluție. Furați-mi-o*. Chișinău: Ed. Cartier, 2010. 140 p.
3. Feuer, L. *The Conflict of Generations: the character and significance of student movements*. New York: Basic Books, 1969. 543 p.
4. Jaspers, K. *Oameni de însemnătate crucială. Socrate. Buddha. Confucius. Iisus*. În românește de Alexandru Al. Șahighian. București: Ed. Paideia, 1996. 204 p.
5. Mehdel, G. *La crise de la generations*. Paris: Petite Biblioteque Payot, 1969. 264 p.
6. Ortega, J. Y. Gasset. *Ce este filozofia? Ce este cunoașterea?* București: Ed. Humanitas, 1999. 408 p.

Interesul național al Republicii Moldova în contextul integrării europene

Ludmila Roșca,
doct. hab., prof. univ., IRIM

Tematica referitoare la definirea și percepția interesului național de către cetățenii Republicii Moldova și a proceselor integraționiste este actuală, semnificativă atât sub aspect teoretic, cât și sub aspect practic. Sub aspect